

HULPELOOS

Europa schrikt wakker. Nu een grote stroom vluchtelingen in en naar ons werelddeel onderweg is, leggen politici na jaren van weggijken en negeren een panische én manische drang aan de dag tot oplossingen die geen oplossingen zijn. Wat moet er dan wel gebeuren? De Tribune peilde in Den Haag en Damascus, in Berlijn, Brussel en Beirut, in Calais en op Samos.

SCHUTZSUCHENDE. Het is hét woord in de Duitse taal dit najaar. Vertaling: bescherming zoekenden. Mensen die een veilig heenkomen zoeken, bescherming, veiligheid. Voorheen werden ze in Duitsland 'Asylanten' genoemd. Maar die aanduiding geldt inmiddels als beledigend en stigmatiserend. 'Schutzsuchende' zeggen burgers, politici en media nu. Het woord is als een rots in de branding, fier uittorend boven misselijkmakende kwalificaties als gelukszoekers, profiteurs, goedkope arbeidskrachten en potentiële terroristen. Het zou het woord van het jaar 2015 moeten worden. Duitsland speelt een centrale rol in de

foto Boris Roessler/dpa/Corbis©

CALAIS: AL TWINTIG JAAR CHAOS

Het verslag van maandblad Truckstar lijkt afkomstig uit het script van een horrorfilm voor tieners:

Groepen illegalen, die de laatste tijd agressiever zijn dan voorheen, struinen de bermen en snelwegen af om zich razend-snel toegang te verschaffen tot een trailer. Chauffeurs lopen zenuwachtig om hun trucks heen, controleren dakspoilers en de onderkanten van hun trailerchassis. Andere chauffeurs blijven in hun cabines en houden angstvallig de deur dicht.

Dennis de Jong zocht de plek in juni op, nog voordat Calais de voorpagina's haalde, na gesprekken met Nederlandse vrachtwagenchauffeurs. 'Chauffeurs vertelden me dat ze zich niet veilig voelen als ze via Calais naar Engeland moeten. Ze krijgen ook nog eens hoge boetes van de Britse

autoriteiten als blijkt dat er ondanks alle voorzorgsmaatregelen toch migranten aan boord van hun wagen aangetroffen worden. Bovendien hebben transport-ondernemers te maken met enorme kostenposten door de chaos', aldus De Jong. Hij wil dat ook in Calais met Europees geld een 'hotspot' opgezet wordt, waar vluchtelingen goede opvang wordt geboden en snel een asielprocedure kan worden doorlopen. 'Maar Frankrijk doet niks. Italië, waar de meeste migranten in Calais de EU binnenkwamen, ook niet. Terwijl de problemen in Calais al twintig jaar bestaan! Hier zie je in een notendop wat elders in Europa nu op grote schaal gebeurt: de landen kijken de andere kant op om maar vooral geen bescherming te hoeven bieden.'

het zomersprookje van 2015 net zo triviaal. Want halverwege vorige maand voerde Duitsland ineens weer grenscontroles in. Het voorspelde aantal van 800.000 vluchtelingen bleek bij nader inzien toch wat veel. Exit sprookje, enter chaos.

Volgens SP-Europarlementariër Dennis de Jong staat de Duitse zigzagkoers model voor de gehele Europese omgang met de vluchtelingenproblematiek. 'Op zichzelf is de invoering van grenscontroles door Duitsland een logische reactie. Maar het kwalijke is dat het zo chaotisch is. In paniek doen momenteel allerlei landen allerlei voorstellen om het probleem op te lossen, maar de chaos wordt alleen maar groter.'

Want logisch of niet, in reactie op de Duitse grenscontroles wierpen Oostenrijk, Hongarije en Slovenië hogere barrières op aan hun grenzen. Waardoor Kroatië, een tijdje 'route B' voor vluchtelingen, een doodlopende weg werd. Het gevolg is een domino-effect in zuid-oostelijke richting, dat mensensmokkelaars alleen nog maar meer in de kaart lijkt te spelen. Hun vaak huiveringwekkende praktijken – met als triest hoogtepunt de 71 vluchtelingen die in Oostenrijk stierven in een koelvrachtwagentje – drukt Europa met de neus in zijn eigen drol: het feit dat de EU-buitengrenzen hermetisch zijn afgesloten en er voor vluchtelingen geen (legale) manieren meer zijn om naar Europa te komen, is kassa voor mensen die bereid zijn te voorzien in een stukje bedenkelijke

logistiek. Dennis de Jong draait er niet omheen: 'Dit Europa bevordert mensensmokkel.' En dat terwijl hij al tweeënhalf jaar(!) geleden, samen met Sharon Gesthuizen, een voorstel op tafel legde dat precies in datgene voorzag waar Europa nu zo om verlegen lijkt te zitten. Als aanzet voor een nieuw Europees asielbeleid pleitte het SP-tweetal onder meer voor Europese asielzoekerscentra in de landen aan de buitengrenzen van de EU – zoals Griekenland en Italië – waar vluchtelingen eerst goed en menswaardig opgevangen kunnen worden en waar het gros van de asielaanvragen snel en zorgvuldig behandeld kan worden. Want ook toen al, begin 2013, speelden zich in genoemde landen mensonterende taferelen af. Ook toen al signaleerden Gesthuizen en De Jong dat het Europese asielbeleid uit z'n voegen dreigde te barsten. Dat beleid is namelijk vooralsnog gebaseerd op de zogenaamde Dublin-criteria, die behelzen dat een asielverzoek wordt behandeld in het land waar de asielzoeker de EU binnenkomt. Wetende dat asielzoekers volgens het internationaal recht de toegang tot de EU simpelweg niet geweigerd kan worden, vallen met name Italië en Griekenland flink in de prijzen – vanwege hun geografische positie. Als in die landen geen geld of bereidheid bestaat om de talloze asielverzoeken ordentelijk te behandelen, is de verleiding groot om vluchtelingen ondanks 'Dublin' door te laten reizen naar andere EU-landen. Illegaal, ja. En juist daarom voor

Even uitrusten in de schaduw langs de snelweg in Hongarije, op weg naar het westen.

huidige vluchtelingendiscussie. Het land wierp zich afgelopen zomer op als dé veilige haven voor de vele duizenden die dwars door Europa trekken op zoek naar een leven. De Bondsrepubliek gooide met grote gebaren de grenzen open en heette ze welkom; Angela Merkel werd een soort beschermheilige van de migranten. Sommige Duitse politici noemden de komst van de vluchtelingen een nieuw *Sommernächten* – een zomersprookje – refererend aan de massale euforie die uitbrak tijdens het WK-voetbal in 2006. In sportief opzicht een tamelijk triviale euforie overigens; Duitsland werd immers slechts derde. In zekere zin bleek

‘2015 kan wel eens een recordjaar worden voor de wapenindustrie’

die andere landen nauwelijks meer te traceren en te registreren. En dus riepen Gesthuizen en De Jong toenmalig staatssecretaris Teeven van Veiligheid en Justitie op om zich namens Nederland sterk te maken in de EU voor Europese asielzoekerscentra aan de Europese buitengrenzen. De Jong: ‘Teveen vond ons plan wel interessant. Zei hij. Maar hij heeft er nooit wat mee gedaan.’ Europa net zo min. Alhoewel: onlangs kwam er vanuit de Europese Commissie warempel het plan om zogenaamde ‘hotspots’ in Griekenland en Italië in te richten, waar vluchtelingen opvang en snelle registratie in het vooruitzicht kunnen worden gesteld. Min of meer in lijn met het eerdere SP-voorstel dus. Komen ze nu nog eens mee aanzetten, zucht Dennis de Jong: ‘Natuurlijk goed, die hotspots. Maar het is te laat en te weinig. Het kan nog maanden gaan duren voordat de hotspots er zijn. Typisch weer die Europese lamlendigheid. Hetzelfde geldt voor de hulp aan Griekenland. Collega’s uit dat land meldden me onlangs dat de toegezegde Europese gelden voor vluchtelingenopvang ineens vertraagd waren. Chantage? Wie zal het zeggen? Bureaucratie? Dat sowieso. Feit is dat het allemaal zó ontzettend langzaam gaat – en daar ben ik boos over. En het gaat niet alleen om geld. Het gaat ook om expertise en voldoende menskracht om het daar in Griekenland en Italië in goede banen te leiden.’

Mondkapje

Hoognodig, zoals in september te zien is op het Griekse eiland Samos. In Samos-stad wachten honderden veelal jonge Syriërs om geregistreerd te worden. Ze staan, hangen, zitten op dekentjes naast hun koffers. Rood-witte linten markeren het gebiedje waarbinnen ze moeten blijven. Of waar eilandbewoners en toeristen weg moeten blijven. Peuters kijken hulpeloos om zich heen, er zijn zelfs baby’s. Sommigen worden aangesproken door een ambtenaar met een mondkapje en plastic handschoentjes. ‘Elke dag komen er weer honderden bij’, vertelt een politieagent. ‘Aan de overkant wachten er nog

honderdduizenden op hun vertrek.’ Dat ‘aan de overkant’ is Turkije.

Ondertussen worden ook in Nederland de toenemende druk en onzekerheid voelbaar. Een uit de hand gelopen gemeenteraads-

vergadering (Purmerend), bedreigde raadsleden (Stein), vechtpartijen in azc’s (Utrecht, Ovenberg); onzekerheid en chaos gaan evenmin aan ons land voorbij. Tegelijkertijd worden initiatieven gestart door mensen die zich het lot van de vluchtelingen aantrekken. Kleding wordt ingezameld, manifestaties op touw gezet, mensen melden aan zich als vrijwilliger of zelfs als gastgezin. Tal van gemeenten laten weten verantwoordelijkheid te willen nemen en samen met het COA te willen zoeken naar opvangmogelijkheden. Hartverwarmend, zeker.

Maar welke rol speelt ons kabinet als het gaat om het grote plaatje? Welke bijdrage levert de Nederlandse regering aan de

OP SLIPPERS DOOR DE SNEEUW

Sharon Gesthuizen bezocht vluchtelingen in Libanon en Turkije en plaatst het vluchtelingenvraagstuk in breder perspectief.

‘Begin dit jaar zag ik hoe Syrische kinderen op hun slippers door de sneeuw liepen in de Bekaa-vallei, in Oost-Libanon. In Beirut ontmoette ik Fatima die met haar gewonde man en vier kinderen ook naar Libanon was gevlucht. Haar jongste, een-jarige zoontje had epilepsie en dus behoefte aan medische zorg; iets wat je niet zou denken als je hem guitig zag lachen. Maar Fatima hoopte zeer om via de UNHCR een plekje te kunnen krijgen in een ander land. Anders zag het er voor haar en haar familie slecht uit. Omdat zij en haar man als volwassenen absoluut niet mochten werken, probeerden de kinderen van vijf en acht ’s nachts wat bij te verdienen door rozen en water te verkopen op straat. Toen ik vroeg hoe zij dat als moeder vond begon ze zachtjes te huilen. Een antwoord bleef uit. Voor veel vluchtelingen die uiteindelijk verder trekken is de toekomst van hun kinderen de reden om uiteindelijk toch te proberen om in een land terecht te komen waar asielzoekers het recht hebben om naar school te gaan. In een vluchtelingenkamp in Zuid-Turkije – een van de

plekken waar vluchtelingen het relatief nog goed hebben – zag ik zo’n twee jaar geleden al hoe het onderwijs voor kinderen in het kamp er uitzag. Een klas met tachtig leerlingen, variërend in leeftijd van zes tot tien jaar. De lestijd werd beperkt tot twee uur per dag. Anders kwam niet iedereen aan de beurt. Nu de UNHCR zoveel geld tekort komt dat er zelfs niet voor iedere dag genoeg eten en water is voor alle vluchtelingenkampen, is iets als onderwijs al helemaal een luxe. Ook Abdul, die ik in september in de noodopvang in Apeldoorn ontmoette, zag met

oplossing van de enorme chaos in Centraal- en Zuid-Europa, waar enorme aantallen vluchtelingen onder de meest erbarmelijke omstandigheden in de file staan richting westerse wereld? En hoe zit het eigenlijk met de medeverantwoordelijkheid van die westerse wereld voor de conflicten en oorlogen waarvoor al die Syriërs, Afghanen, Irakezen, Somaliërs en Eritreeërs juist op de vlucht zijn? Vluchtelingen opvangen in de regio en een verplichte verdeelsleutel van asielzoekers in Europa, dat is wat het kabinet wil. Geen slechte ideeën, maar wat moet je ermee als je weet dat de opvangkampen in bijvoorbeeld Jordanië en Libanon al lang uitpuilen, in humanitaire zin een ramp zijn

‘Het probleem is beheersbaar, maar we moeten nu echt alles op alles zetten’

en bovendien niet zelden ook nog eens het toneel van conflicten tussen vluchtelingen onderling? Zou je genoemde landen dan op z’n minst niet eens fatsoenlijk gaan ondersteunen in die opvang? En moet je zomaar

accepteren dat regio-naties als Saudi-Arabië en de golfstaten bedanken voor de opname voor vluchtelingen met de opmerking dat ‘die mensen hier niet passen’? Geen eenduidige antwoorden van de regering op dat

Leven in een vluchtelingenkamp in Libanon.

van de VN over meer dan zestig miljoen vluchtelingen. Eén op de 122 mensen op aarde. Van die zestig miljoen verblijven er achtendertig miljoen op een andere plek in hun eigen land. Voor zo’n twintig miljoen vluchtelingen geldt dat zij hun toevlucht hebben gezocht in een buurland. Tot slot zijn er ongeveer 1,8 miljoen mensen die ergens ter wereld asiel hebben aangevraagd. In de Europese Unie wonen bijna 510 miljoen mensen. In 2014 vroegen 562.000 mensen om bescherming in een EU-land. Sommige Nederlanders maken zich grote zorgen over de komst van al die vluchtelingen. Laten we wel wezen: het gaat niet om kleine aantallen. Vorig jaar kwamen er zo’n 24.500 asielzoekers naar ons land. Dit jaar zullen dat er meer worden. Maar de aantallen van ’93 en ’97, ten gevolge van de Balkanoorlog, zullen we niet evenaren. Natuurlijk stellen bezorgde burgers mij als Kamerlid regelmatig vragen. Zoals: kunnen we de opvang van al die mensen wel betalen? Wel, we geven in Nederland in 2016 ongeveer 830 miljoen euro uit aan de opvang van asielzoekers. Zeker, dat is veel geld.

Maar tegelijkertijd geven we alleen al aan bijvoorbeeld langdurige zorg 3,6 miljard euro uit. Aan gevangenis en tbs zo’n 2,6 miljard. En aan studiefinanciering bijna vijf miljard. En ook voor de keuzes

die de SP wil maken – 1,5 miljard extra voor de zorg, 750 miljoen voor kleinere klassen, 900 miljoen extra voor sociale zekerheid – betekenen de kosten van de asielopvang geen probleem.

Ook vragen mensen me weleens naar het gevaar van terroristen onder de vluchtelingen. Dan zeg ik: de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) let heel goed op verdachte signalen. Als er vermoedens zijn van terrorisme of oorlogsmisdaden dan krijgt zo iemand geen verblijfsvergunning. Ik zie het zo: het feit is dat de vluchtelingen die hierheen komen juist het slachtoffer zijn van terroristen. Hetzelfde geldt voor het veiligheidsvraagstuk: deze mensen zijn vaak juist heel blij dat ze veilig zijn en niet meer met geweld van doen hebben. En in Nederland zijn de afgelopen jaren nauwelijks incidenten geweest met vluchtelingen. Ook over de huisvesting maken mensen zich zorgen, merk ik. Eerst dit: het is volkomen terecht dat mensen zich boos maken over het feit dat zij vele jaren moeten wachten op een betaalbaar huis. Die problemen waren er echter al lang en breed voordat er meer vluchtelingen naar ons land kwamen. Zelfs als er helemaal geen vluchtelingen gehuisvest zouden moeten worden, zou de wachttijd nog maar minimaal afnemen. In iedere rij met twintig woningzoekenden staat namelijk maar één vluchteling.’

lede ogen aan dat zijn kinderen zich niet konden ontwikkelen. Hij verbleef een tijd in Libanon maar, zo zei hij: ‘Daar werd de situatie iedere dag slechter voor ons.’ En dus legde de familie al het geld dat ze bezat bij elkaar en nam Abdul *Death road* – zoals de route via de Middellandse Zee door vluchtelingen wordt genoemd.’

60 miljoen mensen

‘Ten tijde van de Tweede Wereldoorlog waren er wereldwijd vijftig miljoen mensen op de vlucht. Nu, in 2015, spreekt de Hoge Commissaris voor Vluchtelingen

Samos: elke dag weer honderden erbij.

‘Dit Europa bevordert mensensmokkel’

alles. En voor wat betreft een bindende Europese verdeelsleutel: vergeet het voorlopig maar. Landen als Slowakije en Hongarije hebben daar geen trek in. Klaar.

Verdienmodel

‘De huidige vluchtelingenstroom is in de eerste plaats een direct gevolg van het creëren van Fort Europa, waardoor mensen veel meer risico’s nemen en kiezen voor de zeeroute met alle ellende van dien.’ Dat zegt professor Leo Lucassen, directeur onderzoek van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG). ‘Daarnaast wordt de vluchtelingenstroom veroorzaakt door een aantal brandhaarden in de buurt van Europa, met name in Irak, Afghanistan en Syrië, maar ook in Somalië en Eritrea, die overigens deels het gevolg zijn van de militaire interventies van het Westen’, aldus Lucassen. ‘En dat zou ook een rol moeten spelen in de argumentatie van politici waarom we moeten inschikken.’ En niet alleen de interventies zelf spelen een rol. Actiegroep Stop Wapenhandel berekende op basis van een EEAS-rapport dat EU-landen tussen 2004 en 2013 voor meer dan 82 miljard euro exportvergunningen hebben afgegeven voor wapens bestemd voor Noord-Afrikaanse landen en het Midden-Oosten. Ook hier weer een opmerkelijke rol voor onze oosterburen. Ongeveer rond dezelfde tijd dat ze in Berlijn het woord ‘zomersprookje’ in de mond begonnen te nemen, meldde weekblad Der Spiegel dat het jaar 2015 wel eens een recordjaar kunnen worden voor de wapenindustrie. ‘In het klantenbestand: Egypte, Syrië, Oman, Qatar, Saudi-Arabië,

Israël en Koeweit. Nauwelijks een oorlogs- of crisisgebied zonder Duitse wapens’, aldus Der Spiegel. Kortom: er wordt flink verdiend aan datgene wat miljoenen mensen op de vlucht doet slaan. En daarmee houdt het macabere verdienmodel niet op. Want wat te denken van vice-kanselier Sigmar Gabriel (SPD) die halverwege september te kennen gaf dat ‘integratie en werk’ nu van doorslaggevend belang zijn voor de talloze vluchtelingen in Duitsland. Werk? Terwijl het land bijna drie miljoen werklozen heeft? Terwijl het land zich kapot ergert aan de vernederende ‘1 Euro Jobs’ – on(der)betaalde rotbaantjes die werklozen moeten verrichten onder het motto ‘arbeidsintegratie’ – en aan de uitbuiting van zoveel Roemenen en Bulgaren die er als vierderangs dagloners aan de slag zijn? Maar ook in Nederland zijn geluiden te horen dat de vluchtelingen hard nodig zijn.

Dennis de Jong: ‘Door dat nu te gaan roepen, haal je alles door elkaar. Het feit dat onze beschaving ons ertoe verplicht dat we mensen niet laten creperen op zee, heeft niets te maken met economie. Degenen die dat verband wel leggen, trappen in de val van de grote werkgevers. Die zijn er namelijk bij gebaat dat er zoveel mogelijk mensen op de arbeidsmarkt zijn. Ik bedoel: kijk eerst nou eens naar de werkloosheidscijfers in Nederland en investeer in de mensen die aan de kant staan! Vluchtelingen enkel zien als potentiële arbeidskrachten zal de xenofobie onder de bevolking alleen maar aanwakken. Kijk, ik vind het schrijnend dat het feit dat Syrische vluchtelingen over het algemeen hoogopgeleid zijn, gezien wordt

als een economische kans voor het Westen. Vergeet niet dat die mensen wel ergens vandaan komen. Wie gaat Syrië straks dan weer opbouwen? Die mensen zijn daar heel hard nodig.’

Stokpaardjes

Zo heeft de vluchtelingendiscussie een doos van Pandora geopend die zo’n beetje alle acute vraagstukken van de moderne tijd op en door elkaar heeft losgelaten: economische belangen, armoede, EU-bevoegdheden, oorlog en militaire interventies, xenofobie, werkgelegenheid, criminaliteit, huisvesting, wederopbouw van landen die in puin liggen. Dennis de Jong merkte tijdens een recent debat in het Europees Parlement dat politici die wervelwind van fenomenen en belangen aangrijpen om hun oude stokpaardjes te berijden. ‘Zo heb je Eurofielen als Verhofstadt, die de huidige ontwikkelingen uitleggen als een bewijs voor nóg meer macht en bevoegdheden voor de Europese Commissie. Tegelijkertijd spreken Le Pen en de PVV van een asieltsunami en proberen ook zij er hun politieke slaatje uit te slaan.’ Waardoor het simpele feit dat er sprake is van een acute noodsituatie voor miljoenen mensen wel eens ondergesneeuwd lijkt te raken. ‘Ik geef toe: simpele oplossingen zijn er niet, maar we moeten wel een richting aangeven. Europa moet nu snel alle mogelijke maatregelen nemen om de vluchtelingen te helpen. Dat betekent niet dat ik zeg: laat iedereen maar hierheen komen. Evenmin spreek ik zoals Wilders van een vluchtelingeninvasie. Wat ik wel zeg is dat we onze plichten moeten nakomen. Dat betekent de opvang in de regio verbeteren en zorgen voor een goede opvang voor de vluchtelingen die hier zijn. Het probleem is beheersbaar, maar we moeten nu echt alles op alles zetten.’

Terug op Samos, Griekenland. Achim, een Syrische student, vertelt over de strijd tussen verschillende groeperingen in Damascus. Van alles passeert de revue in zijn relaas. De wegblokkades, de verwoestingen, de militieën, hun zelfgemaakte brandbommen, brandende gebouwen, brandende mensen. En het risico dat je een geweer in handen gedrukt krijgt en op straffe van de dood gedwongen wordt om mee te vechten. En uiteindelijk de vlucht. Met enkel een rugzakje de stad, het land uit. Onderweg als *Schutzsuchende*? ●

tekst Rob Janssen, Tijmen Lucie en Wim Somers